

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра культурології

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК З ДИСЦИПЛІНИ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»

для здобувачів вищої освіти денної та заочної
форм навчання I курсу
(відповідно до вимог ECTS)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра культурології

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З ДИСЦИПЛІНИ
«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»**

**для здобувачів вищої освіти денної та заочної
форм навчання I курсу
(відповідно до вимог ECTS)**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти – бакалавр
Галузь знань – D «Бізнес, адміністрування та право»
Спеціальності – D8 «Право», D9 «Міжнародне право»
Рік набору – 2025

Електронне навчальне видання

Харків
«Право»
2026

УДК [378.017:001.98:17](07)
Н15

Укладачі:

В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. В. Прудникова, Ю. А. Меліхова

*Затверджено на засіданні кафедри культурології
(протокол № 5 від 29.01.2026)*

Н15 **Навчально-методичний** посібник з дисципліни «Академічна доброчесність» для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання I курсу (відповідно до вимог ECTS) : електрон. навч. вид. / [уклад.: В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. В. Прудникова, Ю. А. Меліхова] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. культурології. – Харків : Право, 2026. – 64 с.

ISBN 978-617-8617-21-9

ISBN 978-617-8617-21-9

© Пивоваров В. М., Уманець О. В.,
Прудникова О. В., Меліхова Ю. А.,
укладання, 2026

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2026

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Загальний розрахунок годин лекцій, семінарських занять і самостійної роботи	10
2. Програма навчальної дисципліни	12
3. Плани семінарських занять і тематика повідомлень	18
4. Організація контролю знань	38
5. Самостійна робота	40
5.1. Обов'язкова самостійна робота (для здобувачів денного відділення).....	39
5.2. Вимоги до підготовки та оформлення повідомлень, критерії оцінювання.....	40
5.3. Вимоги та рекомендації до написання тез доповідей на науково-практичну конференцію	44
6. Підсумковий контроль знань.....	47
7. Список рекомендованої літератури	48
7.1. Додаткова література.....	56

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Академічна доброчесність», як компонент гуманітарного та соціально-економічного циклу наук, спрямована на формування освітніх і фахових компетентностей за спеціалізаціями в рамках узагальненого об'єкта юридичної практики.

Образ правника, як представника нації та держави, актуалізований сучасними реаліями буття національної спільноти та позначений пильною увагою суспільства, потребує високого рівня відповідності визначених Національною рамкою кваліфікацій стандартам освіти здобувачів вищої освіти. Сучасний український соціум очікує від правника демонстрації свідомої спрямованості на збереження та втілення загальнолюдських духовних цінностей, дотримання настанов академічної доброчесності, що закріплене у світовій, зокрема науковій та освітній, практиці як запорука довіри суспільства до ділової, професійної репутації юриста та засіб забезпечення зростання інтелектуального потенціалу держави.

Опанування навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» створює фундамент для набуття компетентностей, визначених у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» (18 грудня 2006 року) та відповідно до положень «Концепції громадянської освіти в Україні», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 року, забезпечує можливість реалізувати і захищати права та свободи людини і громадянина, ставитися свідомо до прав і громадянських обов'язків, дотримуватися їх, відігравати активну роль у суспільному житті з метою захисту демократії та верховенства права.

Мета навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» – формування системи знань щодо сутності і специфіки академічної доброчесності; пропагування практичної цінності та важливості академічної доброчесності; засвоєння основних принципів поведінки в освітньому середовищі як основи функціонування університетської спільноти та професійної діяльності; формування свідомої позиції щодо визнання значущості місії університету як осередку фор-

мування особистості та майбутнього фахівця, підвалини розвитку демократичного суспільства; усвідомлення значущості моральних та етикетних настанов як імперативу функціонування академічного середовища, основи аксіологічної системи демократичного суспільства; формування навичок *soft skills* та запобігання порушень академічної доброчесності; визнання значущості настанов академічної діяльності як основи процесу навчання, професійного становлення та саморозвитку.

Завданнями навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» є:

- формування уявлень щодо місії, історичного розвитку та сучасної специфіки простору освіти та академічної культури як чинника прогресивного розвитку демократичного суспільства;

- осягнення значущості академічної доброчесності як сучасної основи функціонування світової та національної системи освіти та процесу фахової самореалізації;

- осягнення необхідності кореляції процесу навчання та фахової діяльності з настановами доброчесності;

- формування уявлень щодо принципів академічної доброчесності як основи освітнього процесу та механізмів їх реалізації;

- формування уявлень щодо сутності моралі та моральних принципів як основи буття суспільства;

- осягнення принципів етикету та специфіки ділового етикету в юридичній діяльності як основи фахової самореалізації;

- формування навичок *soft skills* як основи самореалізації в процесі навчання та фахової діяльності;

- усвідомлення негативної соціальної значущості та специфіки порушень академічної доброчесності;

- формування уявлень щодо специфіки науково-дослідницької роботи в контексті настанов академічної доброчесності.

Опанування навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» передбачає набуття здобувачами освіти таких предметних компетентностей:

- здатність до застосування знань щодо процесу формування та специфіки академічної культури й академічної доброчесності як основи світової та національної системи освіти, фундаменту функці-

онування університетського середовища та підґрунтя професійного становлення фахівця для розвитку творчих здібностей, продуктивності у рішенні життєвих і професійних проблем;

- здатність до кореляції процесу навчання та професійного становлення зі специфікою сучасної системи освіти та настанов академічної культури;

- уміння характеризувати сутність і специфіку філософського та етичного вимірів доброчесності, значущість і специфіку доброчесності в контексті юридичної діяльності;

- знання основних принципів та понятійно-категоріального апарату академічної доброчесності, основних положень національного законодавства з питань академічної доброчесності;

- розуміння сутності та значення Кодексу академічної доброчесності, місії й повноважень Комісії з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого як основи процесу навчання та фахового становлення;

- знання і розуміння функцій моралі, специфіки норм і принципів моралі як основи соціального буття особистості та фундаменту академічної доброчесності;

- знання специфіки принципів і вимог етикету як комунікаційної основи системи освіти та професійної діяльності, особливостей та нормативно-правових основ ділового спілкування в юридичній практиці, основ soft skills як засад самореалізації в процесі навчання та фахової діяльності;

- розуміння сутності, специфіки та негативної соціальної значущості порушень академічної доброчесності;

- знання нормативно-правових основ боротьби з порушеннями академічної доброчесності;

- уміння пояснювати сутність механізмів запобігання порушень академічної доброчесності;

- знання принципів діяльності Комісії з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

- знання основних настанов науково-дослідницької діяльності;

- навички самостійної роботи з інформаційними джерелами;

– навички здатності до логічного, аналітичного, критичного мислення.

Формування предметних компетентностей навчальної дисципліни має сприяти досягненню таких результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою першого (бакалаврського) рівня (базова компонента), як:

– демонструвати здатність до розвитку інтелектуального потенціалу на основі знань щодо сутності і специфіки академічної культури та свідомого обстоювання цінностей академічного середовища та настанов академічної доброчесності;

– використовувати знання щодо еволюції, сучасної специфіки університетського середовища, значущості академічної культури та принципів академічної доброчесності як основи самостійного, свідомого процесу навчання та професійної самореалізації;

– генерувати судження із наведенням надійних аргументів під час висвітлення і обговорення питань щодо сутності, специфіки філософського та етичного вимірів доброчесності;

– демонструвати розуміння значущості та специфіки доброчесності в контексті юридичної діяльності;

– демонструвати знання понятійно-категоріального апарату академічної доброчесності та здатність до застосування основних положень національного законодавства з питань академічної доброчесності;

– володіти навичками корегування процесу навчання та фахової самореалізації із принципами академічної доброчесності, місією Кодексу академічної доброчесності та Комісії з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

– демонструвати знання та осягнення значущості моральних настанов як фундаменту принципів академічної доброчесності та процесу професійної самореалізації.

– демонструвати розуміння сутності, специфіки та значущості настанов ділового спілкування у сфері юридичної діяльності.

– демонструвати здатність до реалізації принципів етикету як комунікаційної основи академічної доброчесності та професійної діяльності у діловому спілкуванні.

– демонструвати здатність до визначення сутності, специфіки та диференціації порушень академічної доброчесності.

– виявляти проблеми, пов'язані із порушеннями академічної доброчесності генерувати судження з позицій цінностей академічного середовища щодо їх негативної соціальної значущості в навчальній, практичній діяльності та професійного саморозвитку;

– демонструвати здатність до визначення наслідків порушення академічної доброчесності у нормативно-правовому полі;

– використовувати навички застосування механізмів запобігання порушень академічної доброчесності з метою оптимізації навчального процесу та професійного саморозвитку;

– демонструвати здатність до кореляції навчальної діяльності з настановами діяльності Комісії з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого як інституціональної основи дотримання настанов академічної доброчесності;

– демонструвати здатність до кореляції самостійної науково-дослідницької діяльності із принципами й особливостями академічного письма, специфікою видів і етапів наукового дослідження, нормативними вимогами щодо оформлення наукових публікацій;

– демонструвати розуміння сутності та значущості наукометрії;

– застосовувати в науково-дослідницькій діяльності навички самостійної роботи з інформаційними джерелами на основі принципів академічної доброчесності;

– демонструвати здатність до здійснення професійної, науково-дослідницької діяльності на основі цінностей академічного середовища та на засадах логічного, критичного мислення.

Згідно з навчальним планом обсяг годин на опанування навчальної дисципліни становить: лекцій – 12 год.; семінарських занять – 18 год.; самостійної роботи – 30 год.

Матеріал навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» поділений на два змістові модулі:

– змістовий модуль 1 «Формування академічної культури здобувача вищої освіти» передбачає засвоєння знань щодо особливостей сутності настанов академічної доброчесності;

– змістовий модуль 2 «Академічна діяльність здобувача вищої освіти» передбачає засвоєння знань щодо специфіки реалізації настанов академічної доброчесності в освітньому, науковому просторах та в контексті професійної діяльності юриста.

Підсумковою формою контролю є диференційований залік.

1. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(з урахуванням специфіки формату навчання у 2025/2026 н. р.)

Тематика навчального курсу	Усього	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Тема 1. Академічна культура у світовому освітньому просторі: історія та сучасність	8	2	2	4
Тема 2. Сутність і принципи академічної доброчесності	14	2	4	8
Тема 3. Етика у вищій освіті	14	4	4	6
Тема 4. Порушення академічної доброчесності	12	2	4	6
Тема 5. Основи науково-дослідницької роботи здобувачів у контексті реалізації принципів академічної доброчесності.	12	2	4	6
Разом	<i>60</i>	<i>12</i>	<i>18</i>	<i>30</i>

1. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

Тематика навчального курсу	Усього	Семінарські заняття	Самостійна робота
Тема 1. Академічна культура у світовому освітньому просторі: історія та сучасність	10	2	8

Тема 2. Сутність і принципи академічної доброчесності	14	2	12
Тема 3. Етика у вищій освіті	12	2	10
Тема 4. Порушення академічної доброчесності	12	2	10
Тема 5. Основи науково-дослідницької роботи здобувачів у контексті реалізації принципів академічної доброчесності.	12	2	10
<i>Разом</i>	<i>60</i>	<i>10</i>	<i>50</i>

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Академічна культура здобувача вищої освіти

Тема 1. Академічна культура у світовому освітньому просторі: історія і сучасність

Основи вищої освіти. Становлення та розвиток освіти в Європі. Особливості університетів епохи Середньовіччя як освітніх корпорацій. Чинники єдності університетського простору епохи Середньовіччя. Динаміка змін сутності, структури та місії університетів епохи Відродження. Університетський простір Нового та Новітнього часу як сфера академічної культури.

Джерела й особливості розвитку вищої освіти в Україні.

Концепції університетів (Я. Коменського, К. В. фон Гумбольдта, Дж. Г. Ньюмена, М. Вебера, Х. Ортеги-і-Гассета, К. Ясперса). Національні моделі університетів (німецька, французька, британська, американська). Типи університетів (класичний, прагматичний, дослідницький, підприємницький, посткласичний).

Особливості сучасної системи освіти: перегляд сутності, значущості знання та освіти; заміна знаннєвої парадигми освіти компетентнісною, студентоцентристською; освіта протягом життя. Освітній європейський проєкт «Тьюнінг» як основа сучасної системи освіти та настанов академічної культури.

Проблеми сучасної освіти: вплив глобалізаційних тенденцій, освітня міграція; вплив стейколдерів; комерціалізація. Місії сучасного університету.

Тема 2. Сутність, принципи і механізми реалізації академічної доброчесності

Чинники сучасної актуалізації академічної доброчесності як суспільної цінності та норми буття університетського середовища.

Філософський вимір доброчесності. Цивілізаційний, конкретно-історичний, культурологічний та системний підходи до тлумачення доброчесності. Етичний вимір доброчесності. Доброчесність у контексті юридичної діяльності – світовий та національний досвід (Бангалорські принципи поведінки суддів, Закон України «Про судо-

устрій і статус суддів», Закон України «Про державну службу», «Правила професійної етики нотаріусів», «Правила адвокатської етики»).

Положення Великої Хартії університетів (Magna Charta Universitatum) 1988 р., Лісабонської Конвенції 1997 р., Сорбонської декларації 1998 р., Болонської декларації 1999 р. – засадничі настанови створення єдиного простору освіти й академічної культури та доброчесності. Доброчесність у просторі освіти України (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту»).

Бухарестська декларація з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004). Чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, підзвітність як базові цінності простору освіти. Закон України «Про академічну доброчесність» (2025).

Академічна свобода й академічна мобільність у світовому та національному просторах освіти.

Світовий та національний досвід реалізації академічної доброчесності. Механізми реалізації (етичний та інтелектуальний виміри) у світовому просторі: настанови діяльності Міжнародного центру з академічної доброчесності (ICAI), Американської асоціації вищої освіти (American Association for Higher Education), проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти. Регламентация настанов академічної доброчесності у світовому та в національному академічному просторі. Сучасні етичні кодекси науковців, їхня мета та завдання. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України (2008); Етичний кодекс ученого України (2009), «Положення про професійну етику» Американської асоціації університетських професорів (1966, 1987 (зі змінами)) тощо.

Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості освіти.

Етичний кодекс закладу вищої освіти – світовий та національний досвід. Кодекси честі / академічної доброчесності національних закладів вищої освіти як основа формування фахівця. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Положення про Комісію з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Тема 3. Етика у вищій освіті

Етична місія університету. Соціальна природа моралі. Специфіка моралі як форми суспільної свідомості, способу соціальної регуляції: універсальність, неінституціональність, нормативність, імперативність, оцінювальність. Основні функції моралі. Структура моралі. Мораль і право. Мораль і моральність як основа буття академічного середовища. Фундаментальні принципи моралі (гуманізм, альтруїзм, егоїзм, квієтизм, пробабілізм, ригоризм, евдемонізм, гедонізм, аскетизм, конформізм). Моральна культура особистості. Моральне виховання. Корпоративна мораль.

Моральні проблеми в контексті сучасного простору освіти. Проблема свободи, необхідності та відповідальності у моральному виборі та контексті академічної доброчесності.

Сутність спілкування і його моральний сенс. Різновиди спілкування. Форми і специфіка ділового спілкування. Конфлікти і засоби їх подолання в контексті ділового спілкування. Специфіка спілкування у віртуальному просторі.

Історико-культурна динаміка розвитку етикетних правил. Загальні принципи і вимоги сучасного етикету. Види етикету. Особливості ділового етикету. Специфіка і принципи сучасного ділового етикету. Імідж людини в контексті ділового етикету.

Специфіка ділового етикету в юридичній діяльності. Нормативно-правова основа ділового спілкування в юридичній діяльності. Етикетні настанови у діяльності суддів. Етикет у правоохоронній діяльності. Етикетні настанови діяльності адвокатів. Етикетні настанови ділового спілкування в Кодексі академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Специфіка етикетних настанов у сфері віртуального спілкування.

Soft skills у просторі освіти та юридичній діяльності. Soft skills – сутність і специфіка. Емоційний інтелект, аналітичне, критичне мислення та креативність у просторі освіти та в юридичній діяльності. Навички командної роботи, проєкт-менеджмент та Time-менеджмент як основа професійної діяльності сучасної людини. Комунікативні та ораторські навички в навчальному процесі та юридичній діяльності.

Управлінські навички як основа формування лідерських якостей. Сучасні інструменти розвитку soft skills.

Модуль 2. Академічна діяльність здобувача вищої освіти

Тема 4. Порушення академічної доброчесності

Проблеми сучасної освіти як чинник порушення академічної доброчесності. Нормативно-правове закріплення порушень академічної доброчесності: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про академічну доброчесність». Види порушень академічної доброчесності: академічний плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, булінг, мобінг. Новели щодо порушень академічної доброчесності у Законі України «Про академічну доброчесність» та їх характеристика: відчуження авторства; приписування авторства, інституційні порушення академічної доброчесності.

Інші види недотримання академічної доброчесності: вплив у будь-якій формі, симуляція, використання заборонених допоміжних матеріалів та технічних засобів, недобросовісна конкуренція, шантаж, перевищення посадових повноважень.

Академічна відповідальність – сутність і специфіка. Позитивний та негативний виміри академічної відповідальності. Виявлення та встановлення факту недотримання академічної доброчесності: усвідомлення важливості академічної доброчесності та відповідальності за її порушення; відсутність толерантності до фактів порушення норм академічної доброчесності; дотримання норм законодавства та внутрішніх нормативних документів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; справедливість та об'єктивність, правова визначеність, відкритість, прозорість виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності та відповідальність за її порушення. Форми академічної відповідальності здобувача вищої освіти та науково-педагогічного працівника.

Нормативно-правові основи відповідальності: правові норми Конституції України; Законів України: «Про освіту», «Про вищу

освіту», «Про захист суспільної моралі», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції»; Цивільний, Кримінальний кодекси, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Світовий та національний досвід боротьби з порушеннями академічної доброчесності. Європейська мережа академічної доброчесності (European Network for Academic Integrity). Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Боротьба з шахрайством у сфері освіти» (2022 р.). Проект SAIUP – проект сприяння академічній доброчесності в Україні: просвітницька кампанія, практичний навчальний курс в університетах, поширення міжнародних практик в українських університетах, робота над нормативною базою і регулятивними механізмами.

Попередження порушень академічної доброчесності. Настанови діяльності Комісії з академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та її повноваження. Роль студентства у боротьбі з порушеннями академічної доброчесності.

Тема 5. Основи науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти в контексті реалізації принципів академічної доброчесності

Специфіка науково-дослідницької діяльності: об'єктивність, креативність, актуальність, логічність, необхідність, новаційність. Методи науково-дослідницької діяльності: емпіричні (спостереження, експеримент тощо), комплексні (абстрагування, індукції та дедукції, аналіз і синтез, моделювання), теоретичні (від конкретного до абстрактного, від абстрактного до конкретного), підходи в науково-дослідницькій діяльності (історичний, системний, діяльнісний, культурологічний, синергетичний).

Загальна характеристика видів наукового дослідження. Есе як форма творчої діяльності науковця. Структурні та стилістичні особливості реферату як форми науково-дослідницької діяльності здобувача вищої освіти. Тези – вимоги, структурна та стилістична специфіка. Стаття як форма науково-дослідницької діяльності.

Мета академічного тексту. Визначальні особливості академічних текстів: цілісність, структурованість, логічність, аргументованість, термінологічна визначеність, однозначність, завершеність. Диференціація академічних текстів за функціональним призначенням. Загальна структура академічних текстів. Актуальність і новизна як компоненти наукових текстів. Вибір методів і підходів у науковому дослідженні. Формулювання теоретичних положень як основи академічного тексту. Формулювання висновків, практичної значущості наукового дослідження та перспектив наукового дослідження. Етапи підготовки академічних текстів.

Алгоритми наукового пошуку: за ключовими словами; у пошукових сервісах Google, Google Scholar, Google Academia, Base (Bielefeld Academic Search Engine). Алгоритми пошуку в Національній бібліотеці ім. В. І. Вернадського.

Текстові посилання та цитування. Види та правила їх оформлення. Оформлення списку використаних джерел (ДСТУ 8302:2015). Оформлення References. Стиль APA.

Наукометрія. Рекомендації МОН України щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах. Превентивні засоби запобігання плагіату. Програми перевірки академічних текстів на наявність плагіату та діяльності ШІ.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ТЕМАТИКА ПОВІДОМЛЕНЬ

Семінарське заняття № 1

Академічна доброчесність у світовому освітньому просторі (2 год.)

1. Динаміка буття університетської освіти як центру духовності людства та формування академічної доброчесності.
2. Університетська освіта в Україні: історія та національні особливості.
3. Типи та моделі університетів.
4. Університетська освіта перед викликами сучасності.
5. Місія університету в сучасному світі.

Тематика повідомлень

1. Університетське середовище як простір формування академічної культури.
2. Острозька академія як один із перших зразків формування академічного простору.
3. Традиції та новації як основа діяльності Києво-Могилянської академії.
4. Новації в сучасній світовій університетській освіті.
5. Сучасна освіта – простір формування особистості чи простір формування професійних настанов?
6. У чому сенс сучасної вищої освіти?
7. Віртуалізація освіти – результати та наслідки.
8. Сучасна освітня міграція – плюси та мінуси.

Література

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення

1. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 №4742-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>

2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року, № 1556-VII, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-У111.ВВР, 2017, № 38–39. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

Міжнародна нормативна база

1. Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum) Болонья, 18 вересня 1988 року. URL: http://www.edupolicy.org.ua/files/Magna_Charta_Universitatum.pdf
2. Вступне слово до проекту ТЬЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. URL: https://www.unideusto.org/tuningeu/competences/_General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
3. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 11. 04. 1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text
4. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
5. Спільна декларація міністрів освіти «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонья, 19 червня 1999 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
6. Спільна декларація «Про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти». Париж, Сорбонна, 25 травня 1998 року. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/sorbonska> –
7. Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139478>

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Галіцян О. А., Койчева Т. І., Бартенева І. О. Генеза університетської освіти в Україні другої половини XIX – початку XXI століття. *Ві-*

сник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2021. №6 (344), Ч. 1. С. 5–16. URL: [http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14774/1/Halitsan %20Olha % 20Anatoliivna %202021.pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14774/1/Halitsan%20Olha%20Anatoliivna%202021.pdf)

3. Корнійчук М. Сучасні моделі розвитку університетської освіти. *Актуальні проблеми системи освіти*. 2023. №1 (3). С. 394–402. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/17720/25024>
4. Університет у сучасному суспільстві: місія, проблеми, виклики : монографія / за заг. ред. Г. І. Калінічевої. Чернігів : ЧНТУ, 2019. 252 с. URL: stu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/2019-рік_Монографія_.pdf
5. Уманець О. В. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, Т. 3. С. 89–96. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/71_2024/part_3/71-3_2024.pdf#page=89

Додаткова література

1. Внукова Н., Пивоваров В. Оцінка стану інтеграції національної системи вищої освіти до європейського освітнього простору. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. за результатами XIX Міжн. наук.-прак. конф., 23–24 лют. 2023 р. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 9–12. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29984/1/Vnukova.pdf>
2. Джус В. В. Суб'єктність на неортодоксальних ринках як конкурентна перевага підприємницького університету. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2025. №32. С. 112–118. DOI: 10.20535/2307–5651.32.2025.328550
3. Дуріхіна О. В. Особливості моделі підприємницького університету. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2021. №3–4. С. 80–85.
4. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного освітнього процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 31, Т. 3. С. 199–205. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_3/33.pdf. 2.
5. Пивоваров В. М. Оцінка рівня зацікавленості темою академічної доброчесності. *Духовна культура України перед викликами часу* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків,

- 23 трав. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, каф. культурології. Харків, 2024. С. 26–29. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/20107>
6. Продан В. Еволюція освіти як конституційно-правової парадигми: історичний контекст та філософських дискурс. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 182–189. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290551/284151>
  7. Сігаєва Л. Є. Трансформація університетської освіти: історія та реалії. *Наукові записки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 150. С. 145–152. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35317>
  8. Стасевська О. А. Ціннісні дисонанси університетського академічного середовища. *Київські філософські студії*: матеріали Всеукр. наук. конф. 21 трав. 2021 р., Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 311–314.
  9. Стасевська О. А., Уманець О. В. Етична складова соціальної місії університету. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2018, 4 (39). С. 143–155.
  10. Стасевська О. А., Уманець О. В. Проблеми академічної доброчесності в освітньому просторі України. *Multidisciplinary academic research and results*. Proceeding of the XXII International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic, 2022. Pp. 528–531. URL: <https://isg-konf.com/uk/multidisciplinary-academic-research-innovation-and-results-two/>
  11. Уманець О. В. Академічна доброчесність як маркер сучасного світового простору освіти. *Education via Distance Learning and other Pedagogical Challenges*: Proceeding of the 2nd International Scientific and Practical Internet Conference, September 21–22, 2023. Pp. 199–201. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5cae8307-799f-4a61-ab17-cbd1e0448b79/content#page=199>
  12. Уманець О. В. Проблеми освіти в парадигмальних вимірах сучасної культури. *Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали III Міжнародної наукової конференції. 26–27 березня 2021 р., м. Дніпро / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро: СПД «Охотник», 2021. Т. 1. С. 94–95. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2021/8_Osvita_i_nauka_u_minlivomu_sviti_P1.pdf

Семінарське заняття № 2

Сутність і принципи академічної доброчесності

(4 год.)

1. Поняття і сутність доброчесності.
2. Доброчесність у контексті філософії та етики.
3. Доброчесність у контексті юридичної діяльності.
4. Роль академічної доброчесності у формуванні університетської культури.
5. Основні принципи академічної доброчесності.
6. Законодавча база та нормативні акти як основа регуляції освітнього процесу та забезпечення академічної доброчесності.
7. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого як основа дотримання норм і принципів академічної доброчесності університетського середовища.

Тематика повідомлень

1. Доброчесність як предмет філософсько-етичного осмислення в європейській філософській думці.
2. Академічна доброчесність як результат морального виховання.
3. Роль здобувача вищої освіти в реалізації принципів і норм академічної доброчесності.
4. Стандарти доброчесної поведінки викладача.
5. Характеристика принципів академічної доброчесності.
6. Проблема дотримання норм і принципів академічної доброчесності у віртуальному освітньому просторі.

Література

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення

1. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : лист Міністерства освіти і науки Украї-

- ни від 20 травня 2020 року № 1/9–263 URL: praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti?fbclid=IwAR3dJ0PKnGtsIdT8ffPhgogOQOСуvYPNNZmvT-9d3qYeQQmW_xmlYhYjQfI
2. Конституція України. 1996. Зі змінами і доповненнями. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
  3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності від 23.10.2018 № 1/9–650 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>
  4. Положення про Центр внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/polozhennya-pro-centr-vnutrishnogo-zabezpechennya-yakosti-osvitnoyi-diyalnosti.pdf>
  5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 зі змінами № 5076-VI. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
  6. Про академічну доброчесність: Закон України від 1812.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
  7. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року, № 1556-VII, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
  8. Про Вищу раду правосуддя: Закон України в редакції від 15.04.2024 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
  9. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар’єри» : Закон України від 9.12.2023 № 3511-IX. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4072-20#Text>
  10. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. База даних «Законодавство України»/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
  11. Про затвердження Єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді) : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.12.2024 № 3659/0/15–24 URL: https://zib.com.ua/ua/165183-yak_vrp_viyshla_za_mezhi_svoih_povnovazhen_ta_priymala_rishe.html
  12. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України від 25.11.2015 № 848-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
  13. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

14. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
15. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
16. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
17. Розширений глосарій термінів та понять Закону України «Про освіту» від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.

Міжнародна нормативна база

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
2. Про свободу професійної діяльності адвокатів : Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи, прийнята 25.10.2000. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
3. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 25 листопада 2006 року. Ліга. Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301>

Етичні кодекси

1. Етичний кодекс ученого України від 15.04.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text>
2. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України. Харків: Права людини, 2008. 31 с.
3. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування від 31.08.2016 № 1203/29333. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>

4. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>
5. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. №204 від 31.08.2018 URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti-1.pdf
6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 № 0001900-17 База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>
7. Кодекс суддівської етики. № 0001415–24 у поточній редакції від 18.09.2024. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>
8. Коментар Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів від 23.11.2022 № 36 URL: https://ptcu.gp.gov.ua/files/Comentar-kodeksu_24.11.2022.pdf
9. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 № 0001891-17 База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
10. Правила професійної етики нотаріусів України від 07.06.2021 № 2039/5 База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Бігун В. С. Доброчесність і правосуддя (Філософія. Теорія. Практика) : монографія. Київ : Інтерсервіс. 2021. 500 с.
3. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність : навч. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
4. Гришко В. І., Киричук Б. С. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія Право. 2024. Вип. 85, Ч. 2. С. 305–310. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>
5. Кришталь А. О. Академічна доброчесність : навч. посіб. Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЗЦ України, 2022. 124 с.

- Сущенко В. Професія правник: діяльність, етика, відповідальність : монографія. Київ : БО «Благодійний фонд пам'яті Василя Кисіля», 2022. 160 с.
- Хамітов Н. Академічна доброчесність як виклик, вимога і воля: тексти філософської антропології, етики й філософії освіти. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2023. 29 (2). С. 27–47. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-2>

♥Додаткова література

- Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с. URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/Monografiya_young_scientist1.pdf
- Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 2023 року. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. 524 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u404/zbirnik_ese_advanced_training_academ.integr.pdf
- Арістотель. Метафізика. Київ : Темпора, 2022. 848 с.
- Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск : Адвокатська етика, 2019. С. 5–10. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e533644-4146-49bd-89c5-e0638742e913/content>
- Бігун В. С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1 С. 25–29. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/184>
- Меліхова Ю. А. Академічна доброчесність і наукова творчість в інтерпретації В. Вернадського та Н. Хамітова. Духовна культура України перед викликами сучасності (до 35-річчя кафедри культурології НЮУ імені Ярослава Мудрого) : тези доп. VI Всеукр. наук.-прак. конф., 23 трав. 2025 р. Харків : Право. 2025. С. 77–81
- Меліхова Ю. А, Бурлука О. В., Шумейко О. А. Філософсько-етичні аспекти осмислення феномену академічної доброчесності крізь призму концепції самопізнання Г. Сковороди. *The 24th International scientific and practical conference «Information and innovative technologies in education in modern conditions»* (June 20–23, 2023) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2023. P. 269–272. URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/705857ba-747d-44d8-949f-1fd789b84310/content>

Семінарське заняття №3.1
Моральні засади освітнього простору
(2 год.)

1. Етична складова місії університету.
2. Сутність і специфіка норм і принципів моралі як основи академічної доброчесності.
3. Моральна культура особистості.
4. Спілкування як сфера реалізації моральних настанов – види, типи спілкування.
5. Ділове спілкування в академічному середовищі та фаховій діяльності юриста.

Література

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення

1. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: https://nlu.edu.ua/files/norm_doc/kodeks_academichnoyi_etyky.pdf

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Бадью А. Етика. Київ: Kombook, 2019. 192 с.
3. Головіна Н. І. Проблемне поле етики освіти. *Філософські обрії*, 2023. №46. С. 108–119. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.46.271538>.
4. Етика юриста : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 163 с.
5. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2008. 317 с.
6. Малахов В. Етика: курс лекцій. Острого: Київ. Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 214 с. URL: https://lib.oa.edu.ua/files/funds/vudavnutstvo/Etyka_Malakhov.pdf

7. Професійна етика юриста: підручник / за ред. В. С. Бліхара. Львів; Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. 357 с.
8. Степанова О. А. Етика в історії європейської духовної культури : навч. посіб. Київ: ВМУРОЛ «Україна»; Ніжин: Видавець П. П. Лисенко, 2018. 215 с. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/249940/mod_resource/content/2/2-%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%BD.pdf
9. Тофтул М. Етика : навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2011. 437 с.

Додаткова література

1. Бесчасний В. М., Кононенко Т. В., Сабельникова Т. М. Етикет і професійна етика поліцейського. Київ: Дакор, 2019. 216 с. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/935>.
2. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. Київ: Наш формат, 2018. 216 с.
3. Кучанська Л. С. Моральність як кримінально-правова та кримінологічна категорія. *Правова держава*, 2019, №33. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.33.162040>.
4. Людвік В. Мораль (моральність) як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2022, №33 (118). С. 243–248. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-3-243-248>.
5. Павлова Т. С. Нормативність моралі і права у філософії Г. Гегеля. *Гілея: науковий вісник*, 2019. Вип. 141(№2), ч. 2. Філософські науки. С. 104–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_141%282%29_24.
6. Стасевська О. А., Уманець О. В. Етична складова соціальної місії університету. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. №4 (39), 2018. Харків, Право. С. 143–155.

Семінарське заняття №3.2
Етикет у просторі спілкування, освіти
та юридичної діяльності
(2 год).

1. Етикетні настанови в їх історичній динаміці.
2. Загальні принципи, вимоги та види етикету.
3. Специфіка ділового етикету та етикетних настанов в юридичній діяльності.
4. Настанови ділового спілкування в Кодексі академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
5. Особливості етикетних норм в студентському середовищі та специфіка етикетних настанов у сфері віртуального спілкування.
6. Soft skills як основа самореалізації сучасної людини.
7. Soft skills у юридичній діяльності.

Тематика повідомлень

1. Етикетні настанови: витоки та динаміка розвитку.
2. Діловий етикет та його особливості: український та європейський досвід.
3. Юридичний етикет у професійній діяльності становлення та різновиди.
4. Інтернет як сучасний засіб спілкування.
5. Переваги та недоліки віртуального спілкування.

Література

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення
Міжнародна нормативна база

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Василенко В. А. Риторична культура професійного мовлення : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти. Суми : Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2023. 377 с. URI: <https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b9e50e8ab2687>
3. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «Soft skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27, Т. 3. С. 137–145 URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/203686>
4. Красніцька Г. М. Історичні передумови виникнення етикету. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни*. 2021. Т. 32 (71). №2. С. 163–168. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.23>
5. Плачинда Т. Формування етикету наукового спілкування у науковців-початківців. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*. 2023. Вип. 42. С. 94–106. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2023-42-07>

Додаткова література

1. Акімова Т. Ю. Формування лідерських якостей молоді як необхідна умова розвитку держави. *Public Administration and Regional Development*. 2021. Рр. 850–868. DOI: 10.34132/pard2021.14.02
2. Андрійченко Ж. О., Близнюк Т. П., Майстренко В. О. Дигіталетикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення. *Економіка та суспільство*, 2021. №34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/983/941>
3. Білобородова В. В. Етикетні вимоги до представників юридичної професії. *Грані права: XXI століття* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 60–62.
4. Загнітко А. П., Троян А. В. Особливості сучасного електронного спілкування: вербальні та невербальні ресурси. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*, 2024. Вип. 5. С. 23–27.

6. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Етикет у контексті ментальних особливостей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2022, №2. С. 53–58.
7. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Цифровий етикет комунікативної культури ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. №1. С. 26–30.
8. Проценко О., Чубіна Т., Дмитренко М. Етика та інформаційна етика у комунікативному просторі сучасного суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Випуск 44, С. 98–104.
9. Прудникова О. В. Свобода й відповідальність в аксіосфері морально-правової культури суб'єктів віртуального простору. *Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 22 трав. 2020 р., Харків : Друкарня Мадрид, 2020. С. 351–355.
10. Пухальська Г. А., Афтенюк Ю. В., Шульга Н. В. Риторика як складова підготовки спеціалістів у галузі юриспруденції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 3. С. 240–245
11. Шестакова С. Використання інтерактивних методів навчання для формування Soft skills у студентів юридичного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №2. С. 224–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_2_24
12. Soft skills – невід'ємні аспекти розвитку та формування конкурентоспроможності сучасних студентів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 10 трав. 2024 р., Умань, 2024. 235 с. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/wpcontent/uploads/2024/05/Збірник-конференції-Soft-skills-2024.pdf>

Семінарське заняття №4

Порушення академічної доброчесності

(2 год.)

1. Чинники порушення академічної доброчесності.
2. Характеристика основних видів порушення норм академічної доброчесності.
3. Виявлення та встановлення фактів порушення норм академічної доброчесності.

4. Академічна відповідальність. Моральний та правовий аспект академічної відповідальності.
5. Нормативно-правові основи відповідальності за порушення академічної недоброчесності в освітньому просторі.
6. Механізми запобігання порушень академічної недоброчесності.
7. Засоби боротьби з порушеннями академічної недоброчесності.

Тематика повідомлень

1. Академічний плагіат і його різновиди
2. Основні причини академічного плагіату.
3. Наслідки академічної недоброчесності в системі освіти.
4. Сутність морального і правового аспектів академічної відповідальності.
5. Шляхи боротьби з академічною недоброчесністю у світовій університетській спільноті.

Література

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення

1. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>
2. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. №204 від 31.08.2018 URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/kodeks_akademichnoi_%CC%88_dobrochesnosti-1.pdf
3. Конституція України. 1996. Зі змінами і доповненнями. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності від 23.10.2018 № 1/9–650 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>
5. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення академічної доброчесності». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI02564A>

6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ зі змінами. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
7. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-ІХ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>
8. Про вищу освіту : Закон України від 18.12.2019 № 392-ІХ База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text>.
9. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26. 11.2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-У111.BBP, 2017, № 38–39. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
11. Про створення Національного репозитарію академічних текстів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. № 504-р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2016-%D1%80#Text>.
12. Рекомендації МОН України щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах від 15.08. 2018 № 111–8681. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/akredytatsiya/instruktilist/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Онтологічний дискурс*. 2021. № 2 (33). С. 77–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_8
3. Гришко В. І., Киричук Б. С. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія Право. 2024. Вип. 85, Ч. 2. С. 305–310. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>
4. Драч І. І., Слободянюк О. М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, Т. 1. С. 220–227. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf
http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf

5. Красюк Т. В. Притягнення до академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності : теоретико-прикладні проблеми регламентування. *Право та інновації*. 2023. № 1 (41). С. 68–74. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/952/720>
6. Сущенко В. Категорія «відповідальність» у гуманітарних науках та юриспруденції: мультидисциплінарний підхід. *Філософія права і загальна теорія права*. 2020. № 2. С. 166–184 URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/view/242857>

Додаткова література

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 14.10–25.10.2019) / Варшава: Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD, 2019. 159 с. URL: https://iiasc.org/wp-content/uploads/2020/02/iiasc_academic_integrity_10_2019.pdf
2. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : зб. есе програми підвищення кваліфікації / упоряд.: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. (18 вересня – 18 жовтня 2023 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 524 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057105.pdf>
3. Академічна відповідальність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 15 квіт. 2021 р. Київ : Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. 140 с. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf_aprel_2021__AV.pdf
4. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 31, Т. 3. С. 199–205. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_3/33.pdf.
5. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 188–193. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/522/473>.
6. Красюк Т. Академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності: проблемні питання. *Основні напрямки захисту прав громадян України на працю та соціальний захист в умовах євроінтеграції* : тези доп. і наук. повідомл. учасників XI Міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 8 жовт. 2021 р.) / за ред. О. М. Ярошенка. Харків: Право, 2021. С. 126–129.

7. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «Академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави і права*, 2018. № 11. С. 192–195. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqy I4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEpSN_WuXY.
8. Якубівський І. Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності. *Нове українське право*, 2023, № 4. С. 127–134. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/522/473>

Семинарське заняття № 6

Науково-дослідницька робота здобувачів у контексті реалізації принципів академічної доброчесності

(4 год.)

1. Особливості наукової діяльності.
2. Методологія науково-дослідницької діяльності
3. Загальна характеристика видів наукового дослідження та їх структурні та змістові особливості.
4. Особливості академічного (наукового) тексту.
5. Правила підготовки та оформлення наукових робіт.
6. Правила оформлення використаних джерел.
7. Засоби запобігання плагіату.

Тематика повідомлень

1. Академічна доброчесність як основний принцип науково-дослідницької роботи здобувача.
2. Основи наукових досліджень у сучасному освітньому просторі.
3. Аргументація та доказовість у науковому тексті: як перетворити власні думки на обґрунтовані наукові тези.
4. Жанрова специфіка академічного письма: порівняльний аналіз структури наукової статті, тез та курсової роботи.
5. Стильові особливості майстерного наукового тексту.

6. Методика пошуку та критичного аналізу наукових джерел.
7. Культура наукового цитування: порівняльний аналіз стилів оформлення посилань (APA, MLA, ДСТУ 8302:2015).
8. Академічне письмо як вираження авторської позиції.
9. Сучасні стандарти оформлення посилань практичне застосування ДСТУ 8302:2015 та міжнародних стилів (APA, Harvard, Chicago).
10. Логіка побудови наукового тексту: від обґрунтування актуальності до формулювання власних висновків.
11. Структура IMRaD як міжнародний стандарт: адаптація традиційної студентської роботи до вимог провідних наукових видань.

Література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Академічне письмо : навч. посіб. / укл.: Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с.
3. Безгодова Н. С., Волошинова М. О., Ніколаєнко І. О. Усна і письмова комунікація та академічна риторика: навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 163 с. URI: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7732/_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Ковтун Н. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Видання 2-ге, доп. і доопр. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024. 130 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/39719/7/Ковтун_%20Н_%20Навч_метод_%20посіб_%20МНД_24.pdf
5. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/vajinskii-posibnyk.pdf>
6. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
7. Оформлення списків літератури та списків посилань (References) до наукових статей у відповідності з міжнародними стандартами (стилями). Складання списку посилань на українські та іноземні джерела у вітчизняних і зарубіжних журналах за українським стандартом ДСТУ 8302:2015 та стандартом American Psychological Association (APA) : ме-

тод. посіб. / за ред. Г. М. Голиш. Черкаси : НБ ЧНУ, 2021. 135 с. URL: <http://eprints.edu.edu.ua/4857/1/cherk2021.pdf>

8. Протас О. Л. Методологія і технологія наукових досліджень: навч. посіб. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. 279 с. URL: https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2023/03/protas_metodolohiia-i-tekhnohohiia-naukovykh-doslidzhen_docx-el.v..pdf
9. Семенов О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.

Додаткова література

1. Бойченко М., Зінченко В. Наукометрія, бібліометрія і інфометрія: облік наукових досліджень і прогрес науки під кутом зору філософії глобального стійкого розвитку. *Філософія освіти*, 2022, № 28 (1), С. 119–138.
2. Василенко В. А., Довгополова Г. Г. Структурні компоненти комунікативної компетентності в процесі лінгвістичної підготовки майбутніх правознавців. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. № 27, Т. 2. С. 134–138. URI: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/25.pdf

4. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Формами контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Академічна доброчесність» є поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти передбачає:

– контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни на семінарських заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове чи експрес-опитування тощо. Відповіді здобувача протягом семестру оцінюються за п'ятибальною шкалою, семінарські заняття, розраховані на 4 години, передбачають оцінювання кожної з частин семінарського заняття (максимальна оцінка за семінарське заняття № 1–5 балів, максимальна оцінка за семінарські заняття № 2, 3, 4, 5–10 балів). Максимальна оцінка за семінарські заняття – 45 балів;

– контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів. Оцінювання результатів навчання здобувачів у межах поточного контролю здійснюється шляхом тестування (з використанням комп'ютерних технологій). З метою проведення контрольних заходів у формі тестування кафедра визначає перелік ключових питань навчальної дисципліни, які мають бути розглянуті в кожній темі лекції та/або практичного заняття та підлягають включенню до банку тестових завдань.

Проводяться дві тестові роботи: тестова робота № 1 (за матеріалами модуля 1) та тестова робота № 2 (за матеріалами модуля 2). Тестування слід проводити дистанційно в терміни, які встановила кафедра. Максимальна оцінка за одну тестову роботу становить 20 балів. Таким чином, за успішне виконання обох тестових завдань здобувач може отримати до 40 балів.

Упродовж семестру здобувачі вищої освіти виконують самостійну роботу, зокрема, у формі підготовки індивідуальної роботи, результати якої викладач оцінює в діапазоні від 0 до 15 балів.

Відповідно до накопичувальної бально-рейтингової системи для отримання заліку за усіма об'єктами поточного контролю здобувач освіти має набрати бали в діапазоні 60–100.

Мінімальна кількість балів, яку здобувач вищої освіти може отримати за результатами поточного контролю, становить **60**.

**Розподіл балів між формами організації освітнього процесу
і видами контрольних заходів
(для здобувачів денної форми навчання)**

Поточний контроль				Самостійна робота здобувачів у формі індивідуальної роботи	Підсумкова оцінка знань
Модуль 1	Тестова робота № 1	Модуль 2	Тестова робота № 2	15 мах	100 мах
25 мах	20 мах	20 мах	20 мах		

**Розподіл балів між формами організації освітнього процесу
і видами контрольних заходів
(для здобувачів заочної форми навчання)**

Семінарське заняття № 1	Семінарське заняття № 2	Семінарське заняття № 3	Семінарське заняття № 4	Семінарське заняття № 5	Підсумкова оцінка знань
20 мах	20 мах	20 мах	20 мах	20 мах	100 мах

5. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти визначає програма навчальної дисципліни, а також методичні матеріали, завдання, поради та настанови викладача.

Самостійна робота здобувачів передбачає:

- виконання обов’язкової самостійної роботи;
- планування індивідуальної траєкторії навчання, раціональну організацію навчального процесу, доповнення знань, отриманих в аудиторний час;
- підготовку до аудиторних занять;
- опрацювання лекційного матеріалу;
- підбір та аналітичне дослідження рекомендованої, нової навчальної та наукової літератури із питань академічної доброчесності;
- участь у конкурсах наукових праць здобувачів вищої освіти, турнірах;
- підготовку до поточних контрольних випробувань (виконання тестових завдань тощо).

За бажанням здобувачі вищої освіти можуть обрати таку форму самостійної роботи, як написання наукової статті (у співавторстві з викладачем). Наукова стаття демонструє здатність здобувача вищої освіти до самостійної науково-дослідницької діяльності, осмислення актуальних теоретичних та практичних питань, дотримання нормативних вимог щодо оформлення наукових публікацій.

Стаття демонструє володіння науковим стилем, а її структурні елементи відповідають вимогам видання, до якого вона подається. За умови прийняття до публікації нараховується максимальний бал – 15.

5.1. ОБОВ’ЯЗКОВА САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

(для здобувачів денної форми навчання)

Здобувачі самостійно обирають одну з форм обов’язкової самостійної роботи:

– повідомлення (тематику повідомлень до кожної теми подано в планах семінарських занять);

– тези доповіді на конференції.

Максимальна кількість балів за обов'язкову самостійну роботу становить 15. Робота подається викладачеві здобувачем виключно у термін, встановлений кафедрою.

5.2. ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ, КРИТЕРІЇ ЇХ ОЦІНЮВАННЯ

Повідомлення має містити стислий огляд літератури з означеної проблематики з урахуванням новітніх досягнень гуманітарної думки, а також надання додаткової інформації.

Обсяг повідомлення визначається специфікою теми і становить орієнтовно 5–7 друкованого (писаного від руки) тексту.

Вимоги до оформлення роботи:

– повідомлення має бути написано державною мовою з дотриманням норм академічної етики, наукового стилю й усталених мовних стандартів;

– сленг не використовувати, вживання прийменників небажане, так само як і тропи (метафори, гіперболи тощо);

– у процесі викладу матеріалу варто уникати висловлювань від першої особи та застосовувати непряму мову. Наприклад: на погляд автора; як зазначається; варто наголосити, зауважити, визнати, заперечити;

– текст повідомлення друкується в Word for Windows на аркушах білого кольору формату А 4 з одного боку. Відступи берегів аркушу: верхнє і нижнє – 20 мм, праве – 15 мм, ліве – 25 мм. Тип шрифту: Times New Roman, кегль (розмір шрифту) – 14, міжрядковий інтервал – 1, 5. Вирівнювання основного тексту по ширині. Абзацний відступ виставляється для всього документу, функція Tab та пробіли для виставлення абзацу не використовуються, додаткові пробіли між абзацами не застосовуються.

– структура повідомлення: титульний аркуш; зміст (план); вступ; основна частина; висновки; список використаної літератури; додатки (за бажанням). Важливо дотримуватися певної пропорційності структурних компонентів (вступ не може бути більшим за основну частину повідомлення, а висновки меншими за сторінку);

– на **титульному аркуші** потрібно вказати: назви навчального закладу, факультету та кафедри; тему повідомлення; прізвище, ім'я, по батькові здобувача; дату написання роботи.

Зразок:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Факультет адвокатури

Кафедра культурології

ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ НОРМ І ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВІРТУАЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Повідомлення
здобувача 18-25-01 групи
Нестеренка Назара Васильовича
Викладач –

ПІБ, вчене звання, науковий ступінь

Харків – 2026

Джерелами необхідної інформації є: монографії, статті, підручники та навчальні посібники. Рекомендується звертатися до репозитаріїв закладів вищої освіти України, архівів наукових журналів категорії «В», у пошуку літератури доцільно скористатися ресурсами Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. По-

відомлення не передбачає звернення до загальновідомих джерел на кшталт Wikipedia, блогів, а також ресурсів, на яких розміщені наукові матеріали із порушенням авторського права. Для написання реферату необхідно використати від 10 джерел, не більше одного найменування підручника.

Пошук літератури доцільно починати з вивчення списку рекомендованої літератури. Ознайомлення та вивчення літератури доцільно починати з підручника або навчального посібника, що уможливило орієнтацію в широкому проблемному полі обраної теми, виявлення ustalених у сучасному науковому дискурсі точок зору щодо конкретної тематики, уточнення найважливіших понять і термінів. Залучення матеріалів монографій та наукових статей дасть змогу відбити ті положення, що позначені різноманітним осягненням в науковому дискурсі та потребують власного ґрунтовного аналізу.

При порівнянні підходів різних авторів до конкретної проблеми доцільно зафіксувати спільні та протилежні позиції в поглядах науковців.

Структура повідомлення:

1. Зміст
2. Вступ
3. Основна частина
4. Висновки
5. Список використаних джерел
6. Додатки (за бажанням)

Список використаної літератури: бібліографічний опис джерел (наукові статті, монографії тощо), використаних під час роботи над темою. Рекомендована кількість – не менше 10 джерел. Бібліографічні джерела оформлюють відповідно до вимог та розміщують у алфавітному порядку прізвищ перших авторів.

Зразок :

Список використаної літератури

1. Українська культура в європейському контексті / за ред. Ю. П. Богущого. Київ : Знання, 2007. 679 с.

2. Прудникова О. В. Антицінності віртуального простору: філософський аналіз. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2017. №3 (34). С. 47–56.

3. Слюсаренко Т. О. Бандурне мистецтво в українському культурному просторі (на прикладі бандурного виконавства Слобідського регіону ХХ – поч. ХХІ ст.) : монографія. Харків : Право, 2018. 224 с.

Зразок посилань на електронні ресурси:

1. Дезідерій Е. Р. Похвала Глупоті, або Похвальне слово Дурості, виголошене Еразмом Роттердамським : пер. з лат. В. Литвинова. URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/erasmus__fool__ua.htm (дата звернення: 10.12.2025).

Оформлення файлів (їх назви) за умов надсилання повідомлення на корпоративну електронну пошту викладача з корпоративної електронної пошти здобувача вищої освіти. Кожному файлу з рефератом здобувач присвоює назву: шифр групи, ПІБ, повідомлення (без вказування теми), число-місяць-рік.

Зразок: 18-25-01 Нестеренко О. В. _Повідомлення, 24.03.2026

Критерії оцінки повідомлення:

- рівень вивчення та критичного аналізу джерел за темою повідомлення;
  - рівень осмислення основ та особливостей досліджуваної проблеми в історичній перспективі та стану її сучасної розробки;
  - рівень узагальнення результатів, їх обґрунтування та висновків.
- Бажанам є ознайомлення групи із результатами повідомлення та їх обговорення.

Шкала оцінювання повідомлення:

15 балів – повідомлення є структурованим, систематизованим, творчим викладенням матеріалу із відповідним застосуванням категоріально-понятійного апарату. Повідомлення демонструє глибоке усвідомлення проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, уміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні й практичні висновки. Питання висвітлено в повному обсязі. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди

щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене особисте ставлення автора до кожного з них, а також надана власна оцінка запропонованим у літературі пропозиціям щодо шляхів вирішення проблемних питань, що стосуються теми, та (або) висловлені авторські пропозиції. Повідомлення має за основу опанування літератури (зокрема сучасної) з обраної проблематики (від 10 джерел). Висновки є самостійними та обґрунтованими.

Повідомлення виконано з дотриманням обсягів роботи, термінів подання та вимог оформлення, норм академічної доброчесності, правил цитування та дотримання бібліографічних норм. Повідомлення виконано з дотриманням обсягів роботи, термінів подання та вимог оформлення.

10 балів – повідомлення містить частково структурований виклад матеріалу із частковим застосуванням категоріально-понятійного апарату, є деякі неточності у викладенні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними. Повідомлення має за основу опанування літератури з обраної проблематики (до 5 джерел). Висновки є частково обґрунтованими. Повідомлення містить несуттєві недоліки в дотриманні вимог оформлення.

5 балів – питання повідомлення висвітлені частково, поверхово, містять загальновідому інформацію, має за основу, зокрема, джерела позанаукового характеру. Повідомлення демонструє певне порушення логіки викладення та часткову відповідність вимогам оформлення.

0 балів – невідповідність змісту роботи заявленій темі; безсистемне, часткове викладення матеріалу, наявність автоматично копіюваного матеріалу, відсутність висновків, порушення обсягів роботи та термінів подання, недотримання правил цитування та бібліографічних норм.

Повідомлення надсилаються викладачеві за тиждень до семінарського заняття, з яким пов'язана його тематика.

5.3. ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНУ КОНФЕРЕНЦІЮ

Тези доповіді – опубліковані до початку наукової конференції матеріали із викладом основних аспектів наукової доповіді.

Тези доповіді мають:

- фіксувати наукову точку зору автора;
- містити матеріали, які раніше не були надруковані;
- наочно і логічно об'єднувати науковий матеріал загальною ідеєю;
  - заголовок має відбивати сутність загальної ідеї, яка викладена в тезах;
  - відповідати науковому стилю;
  - містити ґрунтовний науковий матеріал;
  - оптимально поєднувати складність думки з ясністю і доступністю викладу;
  - логічно, послідовно, коротко, стверджувально, переконливо та обґрунтовано викладати думку (за необхідності – із підтвердженнями конкретними прикладами).

Структура тез: короткий вступ, обґрунтування актуальності теми; мета роботи (постановка проблеми або завдання); огляд наявних точок зору на проблему або опис ситуації в науковій сфері; власні думки на цю тему; передбачувані дослідження; висновки, перспективи подальших досліджень (яке завдання або проблема ставиться для подальшого розв'язання).

Максимальний бал – 15 балів – за умови публікації тез.

6. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ

Форма підсумкового контролю знань – диференційований залік.

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	Оцінка за національною системою	Оцінка за 100-бальною шкалою
A	Відмінно	5	90–100
B	Дуже добре	4	80–89
C	Добре	4	75–79
D	Задовільно	3	70–74
E	Достатньо	3	60–69
FX	Незадовільно	2	35–59
F	Незадовільно		0

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові акти та коментарі, постанови, рішення

1. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : лист Міністерства освіти і науки України від 20 травня 2020 року № 1/9–263 URL: praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti?fbclid=IwAR3dJ0PKnGtsIdT8fIPhoggOQOCyVYPNNZmvT-9d3qYeQQmW_xmlYhYjQfI
2. Конституція України. 1996. Зі змінами і доповненнями. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності від 23.10.2018 № 1/9–650 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>
4. Положення про Центр внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/polozhennya-pro-centr-vnutrishnogo-zabezpechennya-yakosti-osvitnoyi-diyalnosti.pdf>
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення академічної доброчесності». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GI02564A>
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII зі змінами. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 зі змінами № 5076-VI. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
8. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>

9. Про вищу освіту : Закон України від 18.12.2019 №392-IX База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text>.
10. Про Вищу раду правосуддя : Закон України в редакції від 15.04.2024 № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
11. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри» : Закон України від 9.12.2023 № 3511-IX. База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4072-20#Text>
12. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. База даних «Законодавство України»/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
13. Про затвердження Єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді) : Рішення Вищої ради правосуддя від 17.12.2024 № 3659/0/15-24 URL: https://zib.com.ua/ua/165183-yak_vrp_viyshla_za_mezhi_svoih_povnovazhen_ta_priymala_rishe.html
14. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26. 11.2015 р. № 848 – VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
15. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-У111.ВВР, 2017, № 38–39. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>
16. Про створення Національного репозитарію академічних текстів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 р. № 504-р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2016-%D1%80#Text>.
17. Рекомендації МОН України щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах від 15.08. 2018 № 111-8681. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/akredytatsiya/instrukt-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>

18. Розширений глосарій термінів та понять Закону України «Про освіту» від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.

Етичні кодекси

1. Етичний кодекс ученого України від 15.04.2009 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text>
2. Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України. Харків: Права людини, 2008. 31 с.
3. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування від 31.08.2016 № 1203/29333. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
4. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічної-доброчесності.pdf>
5. Кодекс академічної доброчесності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. № 204 від 31.08.2018 URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti-1.pdf
6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 № 0001900–17 База даних «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>
7. Кодекс суддівської етики. № 0001415–24 у поточній редакції від 18.09.2024. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>
8. Коментар Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів від 23.11.2022. № 36. URL: https://ptcu.gp.gov.ua/files/Comentar_kodeksu_24.11.2022.pdf
9. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 № 0001891-17 База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

10. Правила професійної етики нотаріусів України від 07.06.2021 № 2039/5 База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>

Міжнародна нормативна база

1. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text
2. Велика Хартія Університетів (Magna Charta Universitatum) Болонья, 18 вересня 1988 року. URL: http://www.edupolicy.org.ua/files/Magna_Charta_Universitatum.pdf
3. Вступне слово до проекту ТБЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. URL: https://www.unideusto.org/tuningeu/competences/_General_Brochure_Ukrainian_version.pdf
4. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабон, 11. 04. 1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_308#Text
5. Про свободу професійної діяльності адвокатів : Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи, прийнята 25.10.2000. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
6. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
7. Спільна декларація міністрів освіти «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонья, 19 червня 1999 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
8. Спільна декларація «Про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти». Париж, Сорбонна, 25 травня 1998 року.

URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/sorbonska> –

9. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 25 листопада 2006 року. Ліга. Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU06301>
10. Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139478>

Основна література

1. Академічна доброчесність : навч. посіб. / кер. авт. кол. В. М. Пивоваров. Харків : Право, 2025. 240 с.
2. Академічне письмо : навч. посіб. / укл.: Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с.
3. Акімова Т. Ю. Формування лідерських якостей молоді як необхідна умова розвитку держави. *Public Administration and Regional Development*. 2021. Р. 850–868. DOI: 10.34132/pard2021.14.02
4. Бадью А. Етика. Київ: Комbook, 2019. 192 с.
5. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Онтологічний дискурс*. 2021. №2 (33). С. 77–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_2_8
6. Безгодова Н. С., Волошинова М. О., Ніколаєнко І. О. Усна і письмова комунікація та академічна риторика: навч. посіб. для студентів закл. вищ. освіти. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021. 163 с. URI: https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7732/_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
7. Бігун В. С. Доброчесність і правосуддя (Філософія. Теорія. Практика) : монографія. Київ : Інтерсервіс. 2021. 500 с.
8. Василенко В. А. Риторична культура професійного мовлення : навч. посіб. для здобувачів гуманіт. ф-тів закл. вищ. освіти. Суми : Сумс. філ. Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2023. 377 с. URI: <https://dspace.univd.edu.ua/items/addf82b2-b897-41b8-bc1b9e50e8ab2687>

9. Галицан О. А., Койчева Т. І., Бартенєва І. О. Генеза університетської освіти в Україні другої половини ХІХ – початку ХХІ століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 6 (344), Ч. 1. С. 5–16. URL: [http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14774/1/Halitsan %20Olha % 20Anatoliivna %202021.pdf](http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14774/1/Halitsan%20Olha%20Anatoliivna%202021.pdf)
10. Головіна Н. І. Проблемне поле етики освіти. *Філософські обрії*. 2023. № 46. С. 108–119. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.46.271538>.
11. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність : навч. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
12. Гришко В. І., Киричук Б. С. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія Право*. 2024. Вип. 85, Ч. 2. С. 305–310. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>
13. Драч І. І., Слободянюк О. М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, Т. 1. С. 220–227. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf
14. Етика юриста : конспект лекцій / укл. Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 163 с.
15. Ковтун Н. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. посіб. Вид. 2-ге, доп. і доопр. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024. 130 с. URL: [http://eprints.zu.edu.ua/39719/7/Ковтун %20Н_ %20Навч_ метод_ %20посіб_ %20МНД_24.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/39719/7/Ковтун%20Н_%20Навч_метод_%20посіб_%20МНД_24.pdf)
16. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «Soft skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27, Т. 3. С. 137–145. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/203686>
17. Корнійчук М. Сучасні моделі розвитку університетської освіти. *Актуальні проблеми системи освіти*. 2023. № 1 (3). С. 394–402. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/17720/25024>

18. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 188–193. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/522/473>.
19. Красніцька Г. М. Історичні передумови виникнення етикету. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни*. 2021. Т. 32 (71) №2. С. 163–168. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.23>
20. Красюк Т. В. Притягнення до академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності: теоретико-прикладні проблеми регламентування. *Право та інновації*. 2023. №1 (41). С. 68–74. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/952/720>
21. Кришталь А. О. Академічна доброчесність: навч. посіб. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЗЦ України, 2022. 124 с.
22. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2008. 317 с.
23. Малахов В. Етика: курс лекцій. Острог: Київ: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 214 с. URL: https://lib.oa.edu.ua/files/funds/vudavnutstvo/Etyka_Malakhov.pdf
24. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/vajinskii-posibnyk.pdf>
25. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.
26. Оформлення списків літератури та списків посилань (References) до наукових статей у відповідності з міжнародними стандартами (стилями). Складання списку посилань на українські та іноземні джерела у вітчизняних і зарубіжних журналах за українським стандартом ДСТУ 8302:2015 та стандартом American Psychological Association (APA) : метод. посіб. / за ред. Г. М. Голиш. Черка-

- си : НБ ЧНУ, 2021. 135 с. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/4857/1/cherk2021.pdf>
27. Плачинда Т. Формування етикету наукового спілкування у науковців-початківців. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти*. 2023. Вип 42. С. 94–106. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2023-42-07>
  28. Протас О. Методологія і технологія наукових досліджень: навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 279 с. URL: https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2023/03/protas_metodolohiia-i-tekhnohohiia-naukovykh-doslidzhen_docx-el.v..pdf
  29. Професійна етика юриста: підручник / за ред. В. С Бліхара. Львів; Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2016. 357 с.
  30. Семеног О. М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 216 с.
  31. Степанова О. А. Етика в історії європейської духовної культури: навч. посіб. Київ: ВМУРОЛ «Україна»; Ніжин: Видавець П. П. Лисенко, 2018. 215 с. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/249940/mod_resource/content/2/2-%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%BD.pdf
  32. Сущенко В. Категорія «відповідальність» у гуманітарних науках та юриспруденції: мультидисциплінарний підхід. *Філософія права і загальна теорія права*. 2020. №2. С. 166–184 URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/article/view/242857>
  33. Сущенко В. Професія правник: діяльність, етика, відповідальність : монографія. Київ: БО «Благодійний фонд пам'яті Василя Кисіля», 2022. 160 с.
  34. Тофтул М. Етика: навч. посіб. Київ. Видавничий центр «Академія», 2011. 437 с.
  35. Університет у сучасному суспільстві: місія, проблеми, виклики : монографія / за заг. ред. Г. І. Калінічевої. Чернігів : ЧНТУ, 2019. 252 с. URL: stu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/2019-pik_Monografija_.pdf

36. Уманець О. В. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, Т. 3. С. 89–96. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/71_2024/part_3/71-3_2024.pdf#page=89
37. Хамітов Н. Академічна доброчесність як виклик, вимога і воля: контексти філософської антропології, етики й філософії освіти. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2023. 29 (2). С. 27–47. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-2-2>
38. Шестакова С. Використання інтерактивних методів навчання для формування Soft skills у студентів юридичного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №2. С. 224–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_2_24.

7.1. ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності: зб. наук. есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 03.04.2023–12.05.2023 р.) / уклад. Ю. Главчева; Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці»; Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського; Фундація ADD. Варшава, 2023. 143 с. URL: https://www.iiasc.org/wp-content/uploads/2023/06/iiasc_05_2023.pdf
2. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упоряд.: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. (18 вересня – 18 жовтня 2023 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 524 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi77/0057105.pdf>
3. Академічна відповідальність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 квіт. 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. 140 с. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf_aprel_2021__AV.pdf

4. Акімова Т. Ю. Формування лідерських якостей молоді як необхідна умова розвитку держави. *Public Administration and Regional Development*. 2021. Р. 850–868. DOI: 10.34132/pard2021.14.02
5. Андрійченко Ж. О., Близнюк Т. П., Майстренко В. О. Digitaлетикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення. *Економіка та суспільство*, № 34, 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/983/941>
6. Арістотель. *Метафізика*. Київ : Темпора, 2022. 848 с.
7. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск : Адвокатська етика, 2019. С. 5–10. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e533644-4146-49bd-89c5-e0638742e913/content>
8. Бесчасний В. М., Кононенко Т. В., Сабельникова Т. М. Етикет і професійна етика поліцейського. Київ: Дакор, 2019. 216 с. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/935>.
9. Бігун В. С. Добročесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 25–29. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/184>
10. Білобородова В. В. Етикетні вимоги до представників юридичної професії. *Грані права: XXI століття* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 19 травня 2018 р.). У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 60–62.
11. Бойченко М., Зінченко В. Наукометрія, бібліометрія і інфометрія: облік наукових досліджень і прогрес науки під кутом зору філософії глобального стійкого розвитку. *Філософія освіти*. 2022. №28 (1). С. 119–138.
12. Василенко В. А., Довгополова Г. Г. Структурні компоненти комунікативної компетентності в процесі лінгвістичної підготовки майбутніх правознавців. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. №27, Т. 2. С. 134–138. URI: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_2/25.pdf
13. Васильєв П. О. Впровадження стандартів добročесності в діяльність органів прокуратури. *Таврійський науковий вісник*. 2024.

№3. С. 17–24 URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/600/561>

14. Вебер М. Протестантська етика та дух капіталізму. Київ: Наш формат, 2018. 216 с.
15. Внукова Н., Пивоваров В. Оцінка стану інтеграції національної системи вищої освіти до європейського освітнього простору. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. праць за результатами ХІХ Міжн. наук.-прак. конф. (Харків, 23–24 лют. 2023 р.). Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 9–12. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/29984/1/Vnukova.pdf>
16. Джус В. В. Суб'єктність на неордоксальних ринках як конкурентна перевага підприємницького університету. *Економічний вісник НТУ «Київський політехнічний інститут»*. 2025. №32. С. 112–118. DOI: 10.20535/2307–5651.32.2025.328550
17. Дубняк М. В. Проблеми використання GhatGPT у науковій діяльності: роль етичних і правових норм. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. (Київ, 26 квіт. 2023 р.). Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського, 2023. С. 64–68. URL: <http://cpdcipr.kpi.ua/article/view/278520/273209>
18. Дуріхіна О. В. Особливості моделі підприємницького університету. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2021. №3–4. С. 80–85.
19. Загнітко А. П., Троян А. В. Особливості сучасного електронного спілкування: вербальні та невербальні ресурси. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*. 2024. Вип. 5. С. 23–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2024.5.4>
20. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного освітнього процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 31, Т. 3. С. 199–205. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_3/33.pdf. 2.
21. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Етикет у контексті ментальних особливостей. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. №2. С. 53–58.

22. Конюкова І. Я., Сидоровська Є. А. Цифровий етикет комунікативної культури ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 1. С. 26–30. URL: [https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3270/Конюкова %20І.Я. %2С %20Сидоровська %20Є.А. %20Цифровий.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3270/Конюкова%20І.Я.%20С%20Сидоровська%20Є.А.%20Цифровий.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
23. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 188–193. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/522/473>
24. Красюк Т. Академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності: проблемні питання. *Основні напрямки захисту прав громадян України на працю та соціальний захист в умовах євроінтеграції* : тези доп. і наук. повідомл. учасників XI Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8 жовт. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 126–129.
25. Кучанська Л. С. Моральність як кримінально-правова та кримінологічна категорія. *Правова держава*, 2019, № 33. С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.33.162040>.
26. Людвік В. Мораль (моральність) як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2022, № 33 (118). С. 243–248. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-3-243-248>.
27. Меліхова Ю. А. Академічна доброчесність і наукова творчість в інтерпретації В. Вернадського та Н. Хамітова. *Духовна культура України перед викликами сучасності* (до 35-річчя кафедри культурології НЮУ імені Ярослава Мудрого) : тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 23 трав. 2025 р.). Харків : Право. 2025. С. 77–81.
28. Меліхова Ю. А, Бурлука О. В., Шумейко О. А. Філософсько-етичні аспекти осмислення феномену академічної доброчесності крізь призму концепції самопізнання Г. Сковороди. *The 24th International scientific and practical conference «Information and innovative technologies in education in modern conditions»* (June

- 20–23, 2023) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2023. P. 269–272. URL: <https://lib.udau.edu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/705857ba-747d-44d8-949f-1fd789b84310/content>
29. Павлова Т. С. Нормативність моралі і права у філософії Г. Гегеля. *Гілея: науковий вісник*, 2019. Вип. 141(№2), ч. 2. Філософські науки. С. 104–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_141%282%29_24.
30. Пивоваров В. М. Оцінка рівня зацікавленості темою академічної доброчесності. *Духовна культура України перед викликами часу* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Харків, 23 трав. 2024 р.). Харків, 2024. С. 26–29. URL : <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/20107>.
31. Продан В. Еволюція освіти як конституційно-правової парадигми: історичний контексті та філософських дискурс. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №5. С. 182–189. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290551/284151>
32. Проценко О., Чубіна Т., Дмитренко М. Етика та інформаційна етика у комунікативному просторі сучасного суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 44. С. 98–104.
33. Прудникова О. В. Свобода й відповідальність в аксіосфері морально-правової культури суб'єктів віртуального простору. *Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному суспільстві* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф. 22 трав. 2020 р., Харків : Друкарня Мадрид, 2020. С. 351–355.
34. Пухальська Г. А., Афтенюк Ю. В., Шульга Н. В. Риторика як складова підготовки спеціалістів у галузі юриспруденції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 3. С. 240–245.
35. Сігаєва Л. Є. Трансформація університетської освіти: історія та реалії. *Наукові записки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 150. С. 145–152. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35317>.

36. Стасевська О. А. Ціннісні дисонанси університетського академічного середовища. *Київські філософські студії* : матеріали Всеукр. наук. конф. 21 трав. 2021 р., Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 311–314.
37. Стасевська О. А., Уманець О. В. Проблеми академічної доброчесності в освітньому просторі України. *Multidisciplinary academic research and results*. Proceeding of the XXII International Scientific and Practical Conference. Prague, Czech Republic, 2022. Pp. 528–531.
38. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «Академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави і права*, 2018. № 11. С. 192–195. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEnSN_WuXY.
39. Уманець О. В. Проблеми освіти в парадигмальних вимірах сучасної культури. *Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали III Міжн. наук. конф., м. Дніпро, 26–27 бер. 2021 р. Дніпро : СПД «Охотник», 2021. Т. 1. С. 94–95. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2021/8_Osvita_i_nauka_u_minlivomu_sviti_P1.pdf.
40. Шестакова С. Використання інтерактивних методів навчання для формування Soft skills у студентів юридичного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2. С. 224–233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2020_2_24.
41. Якубівський І. Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності. *Нове українське право*. 2023. № 4. С. 127–134. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/522/473>.
42. Soft skills – невід’ємні аспекти розвитку та формування конкурентоспроможності сучасних студентів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 10 трав. 2024 р., Умань, 2024. 235 с. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/36ірник-конференції-Soft-skills-2024.pdf>.

Інтернет-ресурси

1. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua>.
2. Офіційний вебсайт Національної академії правових наук України. URL: <https://nals.com.ua/>.
3. Офіційний вебсайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
4. Офіційний вебсайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua>.

Для нотаток

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК З ДИСЦИПЛІНИ «АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ»

для здобувачів вищої освіти денної та заочної
форм навчання I курсу
(відповідно до вимог ECTS)

У к л а д а ч і:

Пивоваров Василь Миколайович
Уманець Ольга Віталіївна
Прудникова Олена Вікторівна
Меліхова Юлія Анатоліївна

Електронне навчальне видання

Видається в авторській редакції

Підписано до поширення через мережу Інтернет 26.03.2026.

Відповідає формату друкованого видання 60×84/16.

Обл.-вид. арк. 4. Об'єм даних 1,2 Мб

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023